

شناسایی و مطالعه نوسانات جمعیت سوسک پوست‌خوار مدیترانه ای کاج، *Orthotomicus erosus*، در بوستان جنگلی چیتگر تهران

تورج ارکانی^۱، حسین فرازمنند^۲، هادی استوان^۱، مهدی غیبی^۱

۱- گروه گیاه‌پزشکی، دانشکده علوم کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز،

۲- موسسه تحقیقات گیاه‌پزشکی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران
tooraj.arkani@gmail.com

پارک چیتگر تهران با دارا بودن حدود ۴۰۰ هکتار درخت کاج، به عنوان یکی از بزرگ‌ترین و مهمترین بوستان‌های جنگلی تهران محسوب می‌گردد. یکی از مهمترین مشکلات درختان کاج در پارک چیتگر، شیوع آفت سوسک پوست‌خوار است که علاوه بر خسارت مستقیم و از بین بردن درختان کاج، به عنوان ناقل بیماری‌های مختلف نیز عمل می‌کند. به منظور مطالعه آفت، ابتدا طی دو سال (۱۳۹۳ و ۱۳۹۴) از مناطق مختلف پارک چیتگر، نمونه‌برداری حشره کامل از شاخه‌ها و تنه‌های درختان کاج آلوده انجام و نوع جنس و گونه آفت با کلیدهای شناسایی مشخص شد. جهت مطالعه نوسانات جمعیت آفت، تعداد ۱۲ کانون آلوده در پارک چیتگر انتخاب و در هر کانون تعداد ۴ تله فرومونی نوع کراس‌تراپ به فاصله ۵۰ الی ۱۰۰ متر، از ابتدای سال ۱۳۹۴ نصب گردید. همچنین در داخل هر تله یک پخش‌کننده فرومون جمعی سوسک پوست‌خوار مدیترانه ای (اروپایی) کاج و یک پخش‌کننده کایرومون درخت کاج، ساخت شرکت اکونکس اسپانیا، نصب گردیدند. پخش‌کننده‌های فرومون و کایرومون به فواصل زمانی ۶۰ روز تعویض شده و تعداد شکار تله‌ها هر ۱۰ روز، شمارش و ثبت گردید. براساس نتایج بررسی‌های مورفولوژیک و تایید متخصصین رده‌بندی، آفت غالب در درختان کاج پارک چیتگر تهران، سوسک پوست‌خوار مدیترانه ای (اروپایی) کاج، *Orthotomicus erosus* (Wollaston) (Coleoptera: Curculionidae)، بود. براساس مشاهدات و شکار تله‌ها، ظهور حشرات کامل سوسک پوست‌خوار در اوایل فروردین بوده و پرواز آن‌ها تا اواسط آذر ادامه داشت. در طی مدت آزمایش، از ابتدای فروردین لغایت پایان آذر، تعداد ۵۱۷۴۵ سوسک پوست‌خوار مدیترانه ای کاج شکار گردید. میانگین شکار روزانه حدود ۴ سوسک به ازاء هر تله بود. از اواسط آذر به بعد حشرات کامل آفت وارد مرحله زمستان‌گذرانی شده و لذا تله‌ها فاقد شکار بودند. با توجه به نوسانات جمعیت آفت در منطقه، سوسک پوست‌خوار مدیترانه ای کاج در تهران دارای حداقل ۶ نسل بود. اوج شکار تله‌ها، در تاریخ‌های ۸ خرداد، ۲۸ خرداد، ۲۷ تیر، ۱۶ مرداد، ۵ شهریور، ۲۵ شهریور مشاهده شد. بیشترین شکار حشرات کامل آفت به ترتیب در ماه‌های شهریور، تیر، مرداد، خرداد، اردیبهشت و مهر با میانگین روزانه شکار به ازاء هر تله، ۹/۲، ۷/۷، ۷/۲، ۵/۷، ۲/۴ و ۱/۶ سوسک به‌دست آمد. همچنین میانگین شکار کل در طی فصل‌های بهار، تابستان، پاییز و زمستان، به ترتیب، ۴۰۱، ۱۱۵۹، ۱۱۴ و صفر سوسک به ازاء هر تله بود و لذا بیشترین فعالیت آفت به ترتیب، در فصل‌های تابستان، بهار و پاییز بود. بررسی میزان شکار در کانون‌های مختلف پارک نشان داد که بیشترین شکار حشرات کامل آفت در کانون یک (بوستان بانوان) و دو (پیست دوچرخه سواری) به ترتیب با میزان میانگین شکار کل ۱۷۰۹ و ۱۶۲۸ سوسک به ازاء هر تله و کمترین شکار حشرات کامل آفت در کانون پنج (آتش نشانی) با میزان میانگین شکار کل ۴۸۸ سوسک به ازاء هر تله ثبت شده است.

واژه‌های کلیدی: سوسک پوست‌خوار کاج، تهران، تغییرات جمعیت، فرومون.